

Шановні читачі!

Є проблеми, які впродовж віків були предметом постійної уваги найкращих представників людського роду. Серед таких проблем — взаємовідносини науки і культури. З одного боку, здається очевидним, що наука як невід’ємна складова людської культури, перебуває з нею у постійному взаємозв’язку. З плином часу вона стала реальною та ефективною силою, що змінює економічний та соціальний стан людства. Я десь прочитав, якщо розглядати тільки виконання суспільної функції, то науку і релігію трудно розрізнити, бо прийняття однієї з них залежить від того, якого світогляду дотримується та чи інша людина. І наука, і релігія задовольняють соціальні потреби певної частини суспільства. Але з часом все змінюється, в тому числі, і наука, і релігія. Колись відомий наукознавець *Томас Кун* писав *“Зміна наукової парадигми, що приводить до більш адекватної моделі світу, завжди проходить революційним шляхом. Це і революція світосприйняття, якщо нове здатне пояснити більше фактів, ніж попереднє”*. В історії науки є багато прикладів таких світоглядних змін. Від *Аристотеля* до *Коперника*, від *Ньютона* до *Ейнштейна* і до сучасного пошуку нового великого об’єднання чотирьох фундаментальних взаємодій.

У релігії зміни також відбуваються, але повільніше, бо консерватизм перемагає. Прикладом може бути використання Юліанського календаря Православною церквою в епоху активного дослідження і використання космосу. У цьому зв’язку виникають непрості запитання: “А що ж нас чекає у майбутньому?”, “Як змінюватиметься світогляд, інтегруючи все найкраще, що дає суспільству наука, культура і релігія?”, “Якою в цьому світогляді буде одна з основних парадигм людського розвитку, а саме прагнення до максимального задоволення різноманітних потреб?”, “Чи навчиться людство усвідомлювати глобальні проблеми своєї цивілізації, максимально зберігаючи навколишнє земне середовище?”.

До розгляду цих та інших проблем редколегія “Світогляду” запрошує наших авторів і читачів.

Двадцять два роки Незалежності України пройшли на наших очах і за нашої участі. Позиція, яку займав кожний громадянин упродовж цих років як у політичному, так і в науково-культурному житті країни, набуває свого синергетичного узагальнення, усвідомлення якого показує, що Україні ще бракує деяких ознак самостійної держави, зокрема усвідомлення своєї національної ідентичності. Більшість із нас — в очікуванні набуття асоційованого членства України в Європейському Союзі. Але є й ті, хто шкодує за цінностями радянських часів. Уже виросло нове покоління людей, яке знання про цей період черпає з книг з історії України. Для них, як і для всіх читачів, ми вибрали для цього числа журналу з портфеля редакції статті, які допоможуть осмислити формування національної ідеї України та розкрити сторінки близької і далекої історії. Ми також подаємо мальовничі краєвиди нашої держави, закликаючи мандрувати — зі сходу на захід, з півдня на північ — та ознайомлюватися з традиціями і сьогоденням народу України. ■

Ярослав Яцків

Новини книговидавання

“Українці-русини”

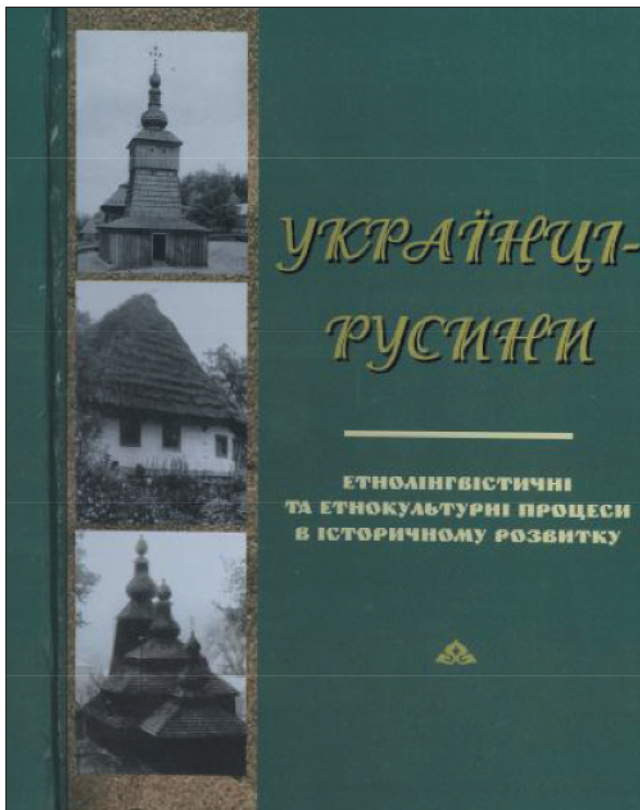
Хоч як це дивно, але на 22-му році незалежності України все гострішими стають дискусії щодо етнічності українців в історичному й регіональному вимірах.

24 травня цього року в Інституті мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України відбулася цікава дискусія на цю тему за участю відомих науковців, представників громадських організацій і народних депутатів. Був проведений круглий стіл, на якому презентовано унікальну працю *“Українці-русини: етнолінгвістичні та етнокультурні процеси в історичному розвитку”*.

Я мав змогу бути учасником цього круглого столу. Про що йдеться? Прочитаємо в цій книзі:

“Термін *“русини”* є давнім етнонімом (самоназвою) українського народу, що постав ще за часів Київської Русі. Для означення всього населення українських земель із часів киеворуського періоду та в наступних століттях використовувався етнонім *“русь”*, *“русини”*, *“руснаки”*, *“рутени”*.

З кінця XIX — початку XX ст. самоназва *“українці”* поступово усталюється на землях Наддніпрянщини, Поділля, Слобожанщини. Водночас на Буковині, Галичині й Закарпатті, які в політико-адміністративному та господарсько-економічному відношеннях на цей час були ізольовані від основних українських земель, законсервувалася і довше збереглася самоназва (етнонім) — *“русини”*.

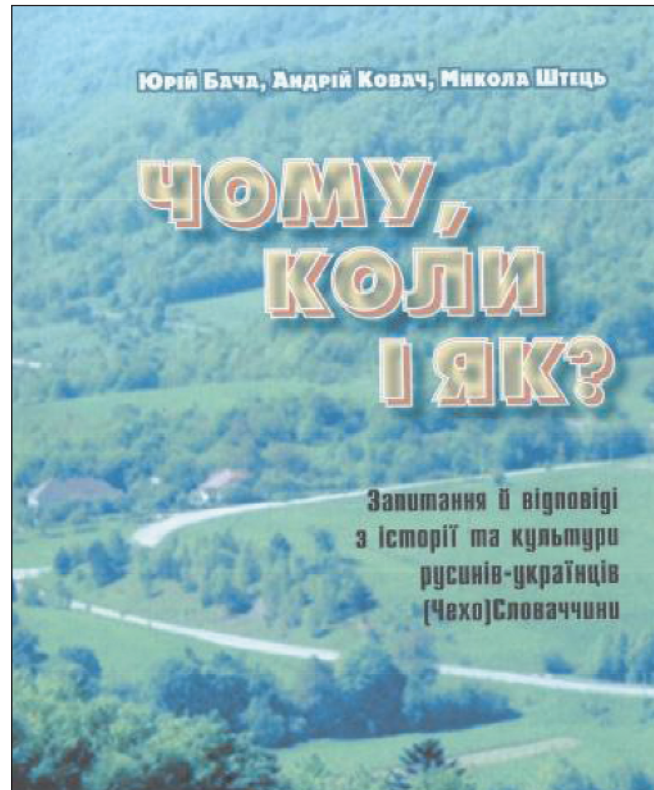

Закарпатські українці впродовж століть підтвердили свою єдність і належність до українського народу, його культури й мови. Незважаючи на асиміляційний тиск завойовників, закарпатські українці засвідчили своє бажання жити в єдиній Українській Соборній Державі в державотворчих змаганнях протягом 1918—19 років та у 1939 році, проголошуючи й героїчно відстоюючи Карпатську Україну, яка ставила за мету влитися в Соборну Українську Державу.

Тому сучасні спроби використати етноісторичну непоінформованість частини населення Закарпаття щодо давньої народоназви всіх українців "русини" (з метою політичного дистанціювання мешканців різних регіонів і розколу українського народу) не мають жодного наукового підґрунтя. Так звані прихильники "політичного русинства" спекулюють на термінології, залучаючи давню самоназву усіх українців — "русини" для творення нової етноменшини, а відповідно — для регіональної поляризації українства. Такі спроби, інспіровані певними політичними силами сусідніх держав, мають провокативний характер: вони спрямовані на розкол України; становлять пряму загрозу державній безпеці та національним інтересам. Адже відомо, що регіональна специфіка притаманна всім народам, а відтак — етнорегіональні відмінності в межах етнічних теренів України не мають конфліктогенного характеру. Домінують спільні риси етнокультури й етнопсихіки, які забезпечують функціонування загальноукраїнської моделі культури як цілісної системи.

Недостатній рівень етнокультурної поінформованості й обізнаності з історичним минулим українського народу спричинився до того, що так зване "політичне русинство" подекуди знаходить підтримку

на Закарпатті (під час перепису 2001 року 0,8% населення краю записалися "русинами"). Серед причин активізації "політичного русинізму" є наявність на території краю етнічно пов'язаних із суміжними державами національних меншин, частина з яких через свої громадські об'єднання намагається розіграти "русинську карту".

Тому актуальним завданням українських науковців і державної влади є поширення правдивої інформації про етногенетичну єдність усього українства.

Цій проблемі присвячене четверте видання книжки "Чому, коли і як? Запитання й відповіді з історії та культури русинів-українців (Чехо)Словаччини".

У передмові до цього видання **Ю. Бача** — відомий словацький учений-українознавець пише:

"Готуючи перше видання цієї книжечки, автори сподівалися, що воно послужить як тимчасовий контекст для написання короткої, проте повної історії закарпатських русинів-українців."

Однак розвиток життя цього населення — цієї частини українського народу — пішов таким шляхом, що до сьогодні ніхто подібної історії не писав. Та й саме населення так заплутане його сучасним "розвитком", що зовсім не орієнтується ні у своїй історії, ні у своєму сучасному житті."

Тому ми дійшли думки, що бодай для загальної обізнаності людей, які хочуть знати свою історію та орієнтуватися у своєму складному сучасному житті, варто перевидати цей короткий контекст з історії та сучасного життя русинів-українців."

Очевидно, що проблема існує. І щоб крок за кроком наближатися до її розв'язання, потрібна дієва державна політика з консолідації української нації та залучення до її обговорення широкої громадськості. ■